

PAMĚŤ ŠOA, POTŘEBUJEME JI?

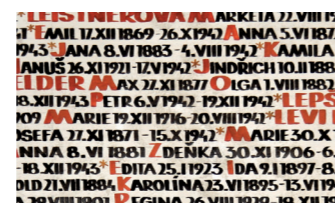
Výročí deportace českých Židů, Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti, Jom ha-šo'a, výročí likvidace zářijového transportu do terezínského rodinného tábora v Osvětimi-Birkenau, ale i další dny a výročí mohou být podnětem k zamyšlení nad kulturou připomínání, nad tím, jak jsou historické události chápány v současnosti a jaký význam je jim přičítán. Proč je pro nás připomínání holocaustu a jeho obětí stále aktuální? Jakým způsobem ovlivňuje naše chápání současnosti - a naopak, nakolik současné problémy a diskuse mění náš pohled na dějiny?

I když nebylo žádným tajemstvím, že Židé byli během druhé světové války hromadně vražděni, nebyl holocaust v poválečné době a za komunistického režimu na veřejnosti příliš připomínán a diskutován. Ve středu zájmu stálo pronásledování Čechů a komunistů a jejich odboj.

Zatímco ve veřejném prostoru vznikaly po válce pomníky odbojářům, místo pro připomínku židovských obětí holocaustu si musela vytvořit sama židovská komunita. Židovské muzeum v 50. letech shromáždilo jména obětí, jež byla zapsána na stěny Pinkasovy synagogy. Samotný koncept unikátního památníku navrhli (nežidovští) umělci Jiří John a Václav Boštík, kteří také všech 77 297 jmen na zdi synagogy sami napsali.

Od roku 1968 bylo však toto hlavní místo paměti kvůli nedobrému technickému stavu budovy uzavřeno. Komunistický stát již jeho otevření neumožnil. V době normalizace byly nápisy na zdech synagogy zničeny. Znovu obnoveny byly až odstátným Židovským muzeem v polovině 90. let 20. století.

Teprve po pádu komunistického režimu se otevřel prostor pro veřejnou diskusi o holocaustu. Postupně přibývaly informace v učebnicích a narůstal zájem médií. I přes velký zájem však toto téma dodnes není uspokojivě začleněno do příběhu českých dějin 20. století.

Jména obětí na zdi Pinkasovy synagogy

Zničená vrata na židovském hřbitově v Uherském Brodě

Připomínka prvních transportů

Uherský Brod

Zničená synagoga v Uherském Brodě

39

501	Bock Steffi	Haushalt	21. 2. 1895	Ung.Brod Kaunitzg.5	108583
502	Bock Judi th	Schneiderin	10.12. 1923	Ung.Brod Kaunitzg.5	108574
503	Mannheimer Jakob Leib	Arbeiter	24. 5. 1888	Ung.Brod Hauptpl.165	109017
504	Mannheimer Margarethe	Haushalt	4. 4. 1895	Ung.Brod Hauptpl.165	109019
<hr/>					
506	Mannheimer Käthe Hanne	Friseurin	2. 7. 1927	Ung.Brod Hauptpl.165	109018
507	Lechner Friederike	ohne	9. 9. 1865	Gaya Stadtpl.36	111555
508	Mannheimer Ernst	landw. Arbeiter	10.12. 1923	Ung.Brod Hauptpl.165	109016
509	Mayer Kamilla	Haushalt	5. 6. 1881	Ung.Brod 822	109030
510	Mannheimer Max	Arbeiter	6. 2. 1920	Ung.Brod Schulg.875	109020
511	Mannheimer Eva	Krankenschwester	13. 1. 1921	Ung.Brod J 875	108567
512	Jokl Josef	Privater	1. 8. 1877	Ung.Brod Kaunitzg.5	108878
513	Winterstein Klara	Haushalt	28. 9. 1885	Ung.Brod Mergansg.300	109399
514	Stlassany Julie	Private	20. 8. 1858	Ung.Brod Mergansg.300	109287
515	Winterstein Jak.	Privater	24. 4. 1876	Ung.Brod Mergansg.300	109397
<hr/>					
517	Klein Ing. Karl	Bau-Ingenieur	27. 5. 1880	Ung.Brod Schanzeng.1	108905
518	Winterstein Georg	Schüler	24. 3. 1932	Ung.Brod Hauptpl.203	109393
519	Winterstein Gertrude	Schülerin	25. 5. 1928	Ung.Brod Hauptpl.203	109394
520	Winterstein Grete	Haushalt	7.11. 1902	Ung.Brod 203	109395

28 Cp

VZPOMÍNKA MAXE MANNHEIMERA

Slyšel jsem též, že manželé zůstanou spolu. Tak jsem se oženil 24. září 1942, byla to moje druhá láska, s dcerou jednoho lékaře v Uherském Brodě doktora Alfréda Boka, s Evou Bokovou. První láska odjela v roce 1940 do Palestiny, a ačkoliv rodiče mě povzbuzovali, abych jel, tak jsem to odmítl, protože jsem nechtěl jako nejstarší syn opustit rodiče a čtyři mladší sourozence. 27. ledna 1943 jsme dostali výzvu, dostavit se s tolika a tolika kilogramy zavazadel do gymnázia Komenského v Uherském Brodě, museli jsme přinést listinu věcí, které jsme zanechali v bytě, museli jsme prohlásit, že nemáme nic schovaného u Čechů, protože Uherský Brod byl až na několik rodin velice česká obec. O dva dny později nám zavěsili kolem krku první naše číslo Cp 510, 511 atd. Odpoledne asi ve čtyři jsme šli k nádraží a jeli jsme osobním vlakem do Terezína. Tam jsme přijeli k večeru, tam nás znovu roztrídili, někteří byli vyreklamováni, jak se říkalo, mohli zůstat v Terezíně, a náš transport byl podle mého mínění tenkrát doplněn na tisíc, ale podle Danuty Czechové to bylo tisíc jedna, pravděpodobně tisíc jedna, nechtěli roztrhnout nějakou rodinu.¹ Byli jsme ve dvou kasárnách, spali jsme na slámě v koňských stájích a příští den ráno vězňové z ghetta, souvěrci, vezli naše zavazadla do Bohušovic k vlaku.²

Transportní listina

Otec Maxe, Jakub Mannheimer, byl majitelem velkoobchodu s čokoládou v Novém Jičíně, matka byla v domácnosti a starala se o pět dětí. Rodina byla věřící, vedli košer domácnost a všichni synové měli bar micva.

Jelikož se Nový Jičín nacházel v Sudetech, i zde proběhla tzv. „Křišťálová noc“. Jakub Mannheimer byl zatčen, po třech týdnech jej však propustili a vykážali z Nového Jičína do Uherského Brodu. Celá rodina v lednu 1939 odešla za ním. Max se v září 1942 oženil. V té době již z protektorátu odcházely transporty do Terezína. Celá rodina byla deportována do Terezína. Aniž by vyšli z tzv. šlojsky³ v Terezíně, byli posláni dále do Osvětimi. Max s oběma bratry prošel selekcí a byli vybráni na práci. Manželka, sestra a rodiče takové štěstí neměli a ihned po příjezdu byli zavražděni v plynové komoře. Spolu s bratrem Edgarem byl v květnu 1943 poslán transportem do Varšavy, kde se podíleli na odklizecích pracích po likvidaci varšavského ghetta. Mezi červencem 1944 a svým osvobozením v dubnu 1945 americkou armádou prošli tábory Dachau, Karlsfeld a Mühldorf.

Z rodiny přežil pouze Max a Edgar.

SHROMAŽDIŠTĚ

Na území Protektorátu Čechy a Morava se shromaždiště nacházela v 15 městech. Židé zde byli soustředěni několik dní před nástupem do transportu. Odevzdání klíčů od svých domovů symbolicky ukončilo jejich doposud relativně svobodný život. Po několika nocích strávených obvykle v prostorách škol byli odtransportováni ze svých měst. Jejich občanské průkazy nesly nové razítko: „ghettoisiert“. V Uherském Brodě bylo shromaždiště zřízeno v budově gymnázia.

HISTORIE ŽIDOVSKÉHO OSÍDLENÍ

Uherský Brod byl povýšen na město v roce 1272, židovské osídlení je zde však doloženo až v roce 1470. Do poloviny 16. století směli Židé bydlet pouze na předměstí. Židovská osada se synagogou a školou se nacházela jihovýchodně od centra města. Do konce 17. století však židovské obyvatelstvo přesídlilo do ghetta v samotném městě.

Židovskou komunitu Uherského Brodu postihly v 17. století dvě pohromy. První byl mor, který v roce 1683 sužoval město. Zemřelo na něj více než 400 židovských obyvatel. A téhož roku bylo přibližně sto osob pobito kuruckým vojskem. V druhé polovině 19. století v souvislosti s emancipací Židů se rozrůstá komunita v Uherském Brodě a její členové se integrují do společnosti.

Ve městě se nacházely dvě synagogy – Stará synagoga v původní židovské osadě na jihovýchodním předměstí. K jejímu zboření došlo na počátku 18. století. Tzv. Nová synagoga byla postavena v tu samou dobu ve vznikajícím ghettu. Byla vypálena českými fašisty v roce 1941. Krátce poté je ukončen i život židovské komunity v Uherském Brodě transporty do Terezína.⁴

TRANSPORTY

Registrací Židů, zabavením jejich majetku a jejich vyloučením ze společnosti byly dány základní předpoklady pro jejich věznění mezi skutečnými, nikoli jen pomyslnými zdmí. Transporty Židů do ghetta a koncentračních táborů se otevřela další fáze „konečného řešení židovské otázky“. Systematické deportace Židů z území protektorátu byly zahájeny v říjnu 1941 transporty do ghetta v Lodži. 17. září bylo na poradě u Hitlera rozhodnuto o vysídlení Židů z Říše a z protektorátu do nově podmaněných území na východě.⁵ Z Uherského Brodu byly vypraveny tři transporty s označením Cn, Co a Cp. Dohromady jimi bylo deportováno 2843 osob z města a jeho okolí. Osvobození se dočkalo pouze 197 z nich.

Transport z Uherského Brodu

Transport z Uherského Brodu

1) Max Mannheimer byl zařazen do transportu Cu z Terezína do Osvětimi, kterým bylo deportováno 1000 osob. Danuta Czechová je další přeživší tohoto transportu.

2) Archiv Židovského muzea v Praze, Oddělení pro dějiny Šoa, rozhovor č. 706.

3) Velká místnost, sál či dvůr kasáren v terezínském ghettu, kam přicházely transporty a odkud byly vypravovány na východ.

4) Uherský Brod, http://holocaust.cz/cz/resources/jcom/fiedler/uhersky_brod

5) „Konečné řešení židovské otázky“ v českých zemích. Transporty, <http://holocaust.cz/history/jew/czech/transport>.